

УДК 378.011.3-057.175:001.8

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-ДОСЛІДНИКІВ СИСТЕМИ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ЗНАЇЬ

Олександра Антонівна Дубасенюк

доктор педагогічних наук, професор
кафедра педагогіки

Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

Анотація

У статті розглядається роль науки та наукової діяльності, яка нині перетворилася на масову, важливість наукових знань, якими мають оволодіти майбутні педагоги-дослідники в умовах магістратури у процесі вивчення курсу «Методологія і методи науково-педагогічного дослідження». Майбутні магістри оволодівають основами методологічних знань: осмислюють ключові методологічні категорії та науковий апарат дослідження, усвідомлюють необхідність логіки побудови науково-педагогічного дослідження, розвивають здатність упроваджувати набуті системні знання у процесі науково-педагогічного пошуку, виконують творчі проекти і науково-дослідницькі роботи.

Ключові слова: наука, наукове пізнання, науково-педагогічне дослідження, методологічна культура, методологічні знання, організація дослідження.

Постановка проблеми в контексті сучасної педагогічної науки. Важливу роль у науковому становленні молодих дослідників, як зазначають С. У. Гончаренко, В. Г. Кремень, І. А. Зязюн, Н. Г. Ничкало, Г. П. Васянович, В. П. Сурмін, Д. Б. Чернілевський та інші, відіграє рівень їх методологічної культури. Академік С. У. Гончаренко зазначає, що без методологічних знань не можна грамотно провести будь-яке педагогічне дослідження. Таку грамотність дає володіння методологічною культурою, до якої входять: методологічна рефлексія; здатність до наукового обґрунтування, критичного осмислення і творчого застосування певних концепцій, норм і методів пізнання, управління, конструювання [2, с. 500]

Інтенсивний розвиток науки призвів до того, що наукова діяльність перетворилася на масову.

Методологічна культура педагога-дослідника, з погляду А. Н. Ходусова, розглядається як цілісне, багаторівневе утворення, що

включає в себе педагогічну філософію вчителя (переконання, символ віри), мислєдїяльність у режимі методологічної рефлексії (розуміння, усвідомлення), внутрішній план свідомості (самосвідомість, інтуїція), що детерміноване різнорівневими властивостями інтегральної індивідуальності.

Мета дослідження: проаналізувати особливості засвоєння майбутніми педагогами-дослідниками системи методологічних знань в умовах магістратури.

Формування у студентів системи методологічних знань відбувається в процесі вивчення курсу «Методологія і методи науково-педагогічного дослідження» поетапно: засвоєння важливих концептуальних положень щодо ролі науки і наукового пізнання; усвідомлення специфіки науково-педагогічного пізнання; осмислення особливостей та видів науково-педагогічного дослідження, логіки його побудови; засвоєння наукового апарату дослідження (актуальність проблеми, мета, завдання дослідження, об'єкт и предмет дослідження, гіпотеза, методи науково-педагогічного дослідження, організація дослідження); реалізація набутих методологічних знань у процесі виконання індивідуальних творчих завдань, дослідницьких проектів, магістерської роботи.

Отже, майбутні педагоги розглядають науку як багатогранне і складне поняття. Воно визначається як система достовірних знань про природу, суспільство та мислення; як сфера людської діяльності, функцією якої є вироблення і систематизація об'єктивних знань про дійсність; як одна з форм суспільної свідомості. Майбутні дослідники мають усвідомити, що наука характеризує найвищий ступінь розумового розвитку людини, вершинне досягнення людської культури. Саме розвиток науки зумовив певну стабілізацію, сталість світу у сприйнятті й мисленні людини [2, с. 4].

Для студентів важливо усвідомити такі положення: наука завжди розвивається у конкретних історичних умовах, які зумовлюються передусім рівнем розвитку суспільства; властиві йому засоби виробництва і технології ставлять перед наукою конкретні завдання, створюють можливості реалізації її досягнень. Історії відомо чимало прикладів, коли суспільні відносини гальмували розвиток науки, перешкождали використанню її відкриттів. Досягнення науки, технічний прогрес сприяють розвитку суспільства.

Молоді дослідники простежують особливості розвитку наукових знань. На початковому етапі розвитку перед наукою стояли досить обмежені завдання: вона допомагала людям зрозуміти певні явища навколишнього середовища, розширюючи їхні обрії у баченні світу.

Однак і цю свою пояснювальну функцію наука далеко не завжди могла виконати успішно. З багатьох питань, що виникали у житті та суспільній практиці, не було достатньо визначених суджень. Існували припущення, здогади, які змушували вчених шукати відповіді на поставлені запитання. Поступово знання накопичувалися, вдосконалювалися, уточнювалися. Наука все активніше входила в життя людей, сприяла розвитку виробництва, осмисленню життя, перетворюючись із споглядального на активний чинник виробництва.

У процесі історичного розвитку наука трансформувалася в продуктивну силу і важливий соціальний інститут. Вона впливає на державне, соціальне та громадське життя. Нині поняття «наука» охоплює як діяльність, спрямовану на отримання нового знання, так і результат цієї діяльності – суму набутих за певний час знань, сукупність яких створює наукову картину світу. Наука як діяльність є процедурою узагальнення реальності, а наука як система знань – це сукупність узагальнюючих суджень. У першій своїй іпостасі вона завжди дорівнює собі, у другій – постійно перебуває у розвитку.

Майбутні магістри мають усвідомити: наукове дослідження є особливою формою процесу пізнання, таким систематичним і цілеспрямованим вивченням об'єктів, в якому використовуються засоби і методи наук, і яке завершується теоретичною систематизацією знань про об'єкти вивчення. З погляду С. У. Гончаренка, процес наукового пізнання складається з пізнавальної діяльності людей, засобів пізнання, його об'єктів і знань.

Водночас стихійно-емпіричне знання – це теж повноцінне знання, перевірене багатомісячним досвідом, яке зберігає своє значення і в епоху НТР. У галузі педагогіки воно розвивається в народній педагогіці.

Визначення будь-якого поняття зводиться до врахування того незмінного, що зберігається в ньому впродовж усього часу існування незалежно від усіх його метаморфоз. Тому під час визначення науки необхідно звертати увагу майбутніх педагогів на усталене в ній, тобто не на конкретні характерні для її історичного стану судження (знання), а на «вічні» особливості пізнавальної процедури. Отже, студенти мають зрозуміти, що наука є узагальненням реальності, сукупністю знань-суджень, що відповідають конкретному (історично зумовленому) масштабу узагальнення.

Наука передбачає процес набуття нового знання та результат цього процесу (систему об'єктивних знань, що адекватно відображають реальність). Вона наділена суттєвими ознаками, що принципово

відрізняють її від інших можливостей пізнання світу. Наука є об'єктивною, має певний апарат дослідження та певні схеми доказів, здатна відрізнити істинне знання від помилкового або суб'єктивного. Наука прагне до пізнання внутрішньої сутності явищ і до побудови системи знань, на противагу об'єктивному емпіричному знанню, отриманому на основі практичного досвіду, яке описує лише зовнішні аспекти явища.

Систему наукових знань утворюють виявлені факти, їх поняттєвий, якісний і кількісний опис, а також емпіричні закономірності, що були встановлені шляхом їх аналізу.

Молоді дослідники осмислюють багатоаспектність сучасного поняття «наука», яке охоплює всі сутнісні аспекти, що характеризують її сучасний рівень і стан:

- а) учених з їхніми знаннями, здібностями, науковою кваліфікацією та досвідом, з розподілом і кооперацією наукової праці;
- б) наукові установи, їхнє обладнання;
- в) методи науково-дослідної роботи;
- г) наукові поняття і категорії;
- д) систему наукової інформації, а також сукупність знань, що виступають передумовою, засобом чи результатом наукового виробництва.

Наука перестає бути долею одинаків. Її сфера охоплює все більшу кількість людей, тому виникає необхідність обміну ідеями.

У цьому напрямі важливо розглянути особливості науково-педагогічного дослідження і процес залучення молодих дослідників до наукового пошуку [6].

Майбутні магістри мають усвідомити, що науково-педагогічне дослідження – особлива форма процесу пізнання педагогічної дійсності, систематичне цілеспрямоване вивчення її явищ і процесів, в якому використовуються засоби і методи науки і яке завершується формулюванням знання про досліджуваний об'єкт. Головною метою педагогічного дослідження є відкриття об'єктивних закономірностей навчання, виховання та розвитку особистості та водночас свідоме і цілеспрямоване застосування вже відомих законів у практиці навчально-виховної роботи.

Молоді дослідники знайомляться з різними видами наукового дослідження:

- а) фундаментальні дослідження, які мають на меті розкриття сутності педагогічних закономірностей, спрямовані на поглиблення наукового знання, розвиток методології науки, відкриття її нових галузей

і які не передбачають безпосередньо практичних цілей;

б) прикладні дослідження, які розв'язують окремі теоретичні та практичні завдання, що пов'язані з формуванням змісту виховання й освіти, розробленням педагогічних технологій; поєднують науку з практикою, фундаментальні дослідження і розробки;

в) розробки, які мають на меті створення програм, підручників, посібників, інструктивно-методичних рекомендацій з питань організації процесів виховання і навчання, управління виховними й освітніми системами. Специфіка педагогічного пізнання полягає у тому, що воно є складовою наукового пізнання, орієнтоване на розвиток педагогічних явищ, його динаміку; має ціннісно-сміслову засвоєння і відтворення особистісного буття; при цьому увага акцентована на індивідуальному, особливому (наприклад, вивчення унікального педагогічного досвіду).

Для майбутніх дослідників, які виконують магістерські роботи, важливо осмислити логіку побудови науково-педагогічного дослідження, що складається з декількох етапів.

I-й етап включає загальне ознайомлення з проблемою дослідження, обґрунтування її актуальності, рівня розробленості; визначення об'єкта, предмета та теми дослідження; формулювання загальної та проміжної мети дослідження, співвіднесення мети із завданнями.

II-й етап складається з вибору методології – вихідної концепції, опорних теоретичних положень, єдиного задуму та дослідницького підходу, що визначають хід і заплановані результати дослідження.

III-й етап передбачає побудову гіпотези дослідження – теоретичної конструкції, правильність якої необхідно довести.

IV-й етап має на меті вибір методів дослідження; проведення констатувального етапу експерименту з метою виявлення вихідного стану предмета дослідження.

V-й етап складається з організації та проведення формувального етапу експерименту.

VI-й етап передбачає аналіз, інтерпретацію та оформлення результатів дослідження.

VII-й етап – розроблення практичних рекомендацій.

Отже, процес наукового дослідження можна орієнтовно відобразити у вигляді такої логічної схеми:

- обґрунтування актуальності обраної теми;
- постановка мети і конкретних завдань дослідження;
- визначення об'єкта і предмета дослідження;
- вибір методів (методики) проведення дослідження;
- опис процесу дослідження;

- обробка й аналіз результатів дослідження;
- формулювання висновків і оцінка одержаних результатів.

Молодому досліднику необхідно осмислити кожен етап та особливості кожного компоненту наукового апарату дослідження [5].

Визначення проблеми. Дослідження, як відомо, починається з визначення проблеми, яка виокремлюється для спеціального вивчення. При цьому дослідник має визначити ступінь розробленості проблеми. У педагогіці варто виходити від потреб, запитів практики, оскільки вирішення будь-якої наукової проблеми сприяє поліпшенню практичної діяльності. Проте сам запит практики не є ще науковою проблемою. Він слугує стимулом для пошуків наукових засобів вирішення практичного завдання і тому припускає звернення до науки. Наприклад, такою актуальною проблемою є демократизація вищої освіти, зокрема автономність та самостійність роботи ВНЗ. Це практичне завдання передбачає вирішення низки інших: збільшити фінансування і технічне забезпечення ВНЗ, приділити особливу увагу кадровому питанню, змінити порядок прийому та відбору студентів до ВНЗ тощо [1, с. 87]. Серед наукових проблем, які виникають у зв'язку з оновленням нашого суспільства, увагу молодих науковців варто звернути на співвідношення процесів гуманізації та демократизації в освіті. Актуальними також постають проблеми (практичне завдання), пов'язані зі створенням системи безперервної освіти. У процесі її вирішення виникає низка питань, що потребують спеціального дослідження (наприклад, про специфіку дидактичних принципів у кожній ланці безперервної освіти – які з них пронизують наскрізь усю систему). Розв'язати практичну задачу засобами науки означає – виявити співвідношення цього завдання з областю невідомого в науковому знанні та в результаті наукового дослідження отримати знання, які будуть покладені в основу практичної діяльності, спрямованої на вирішення цього завдання. Ця область невідомого в науковому знанні і є науковою проблемою. Проблема повинна знайти відображення в темі дослідження, яка так чи інакше має відображати рух від досягнутого наукою, від звичного до нового, вмщувати момент зіткнення старого з новим.

Актуальність проблеми. Висування проблеми і формулювання теми припускають обґрунтування актуальності дослідження, відповідь на питання: чому визначену проблему потрібно наразі вивчати? Варто розрізняти актуальність наукового напрямку в цілому (наприклад, формування у студентів комунікативних умінь або способів реалізації виховної функції навчання), з одного боку, й актуальність самої теми всередині визначеного напрямку – з другого. Актуальність напрямку за-

звичай не потребує складної системи доказів. Інша річ – обґрунтування актуальності теми. Необхідно достатньо переконливо довести, що саме вона серед інших, вже досліджуваних, найбільш нагальна. При цьому в роботах теоретико-прикладного характеру, що мають нормативну частину (до яких належать і педагогічні дослідження), важливо розрізняти наукову та практичну актуальність теми. Будь-яка проблема може бути вже вирішена в науці, але не доведена до практики. У такому разі вона актуальна для практики, але не актуальна для науки. Дослідження можна вважати актуальним лише тоді, коли актуальним є не тільки визначений науковий напрям, але і сама тема актуальна в двох площинах: її наукове вирішення, по-перше, відповідає нагальним потребам практики, а по-друге, заповнює прогалину в науці, яка в сучасних умовах не має у своєму розпорядженні наукові засоби для вирішення цього актуального наукового завдання [4].

Організацію досліджень варто розуміти як взаємозв'язок складових елементів дослідницької роботи. Тому майбутнім магістрам потрібно глибоко проаналізувати *складові елементів дослідження*.

Безпосередніми характеристиками науково-дослідної діяльності є *мета й завдання дослідження*. Мета – це уявлення про очікуваний результат. Ставлячи перед собою мету, дослідник уявляє собі, який результат він має намір отримати, яким буде цей результат. Проектуючи логіку свого дослідження, дослідник формулює низку власних дослідницьких завдань, які у своїй сукупності повинні надати уявлення про те, що потрібно зробити для досягнення мети.

Об'єкт и предмет дослідження. Педагогічна дійсність нескінченно різноманітна. Дослідник має отримати певні кінцеві результати в її дослідженні. Тому необхідно розрізняти, з одного боку, всю об'єктивну сферу, на яку спрямована увага дослідника, а з другого – те, з якою метою він зобов'язується отримати нове педагогічне знання. Для вирішення конкретних завдань дослідження залучають інші вже здобуті наукові знання. Однак нове слово буде сказано лише про щось одне, що розглядається як спеціальний і оригінальний предмет вивчення, і це стане реальним внеском у педагогічну науку. Коли ця умова залишається поза увагою дослідника, виявляється, що його висновки повторюють загальновідомі положення. Останнє означає, що дослідження фактично не відбулося, адже не було досягнуто кінцевої мети, заради якої вона, власне, і ставилася – отримання нового знання. Необхідність отримання нового знання визначає в дослідженні все інше. Тому, розкриваючи будь-яку характеристику педагогічного дослідження, потрібно встановити відношення цієї характеристики до такого знання.

Визначаючи актуальність, дослідник розмірковує про те, наскільки існує гостра потреба науки і практики в новому знанні певного виду, а місце і специфіку відсутнього знання визначають постановкою проблеми. Предмет, як вже наголошувалося, вказує на той аспект об'єкта дослідження, за допомогою якого буде отримано нове знання. Нарешті, після завершення дослідження необхідно описати і стисло викласти нове знання. Визначаючи об'єкт дослідження, досліднику варто відповісти на запитання: що розглядається? А предмет – позначає аспект розгляду, дає уявлення про те, як розглядається об'єкт, які нові відношення, властивості, аспекти і функції об'єкта досліджуються. Так, наприклад, в об'єкті, яким є розумове виховання учнів у процесі навчання, виділяється наступний предмет: дослідницький та евристичний методи навчання як засіб розумового виховання учнів. Отже, об'єкт являє собою цілісну сукупність елементів педагогічної реальності чи знань про неї, що є частиною педагогічного процесу, і яка підлягає дослідженню. Об'єктом педагогічного дослідження можуть бути педагогічні системи, явища, процеси, факти, з яких складаються педагогічні процеси (виховання, освіта, розвиток, формування особистості).

Молоді дослідники мають усвідомити сутність *предмета педагогічного дослідження* – сукупності елементів, зв'язків, відносин у конкретній галузі педагогічного об'єкта, у якій виокремлюється проблема, що потребує розв'язання (те, що вивчається: формування якостей, характеристика процесу, явища, виявлення сутності, умов, тенденцій, зовнішніх і внутрішніх передумов виховання дітей, молоді у певній сфері). Тобто предмет – це те, що міститься в межах об'єкта. Об'єкт і предмет дослідження співвідносяться між собою як загальне і часткове. В об'єкті виділяється та його частина, яка є предметом дослідження. Саме на нього і спрямована основна увага дослідника.

Студентам варто наголосити, що одним із методів розвитку наукового знання, а також структурних елементів теорії є *гіпотеза* – припущення, за яким на основі низки фактів робиться висновок про існування об'єкта, зв'язку між явищами або причини явища, причому цей висновок не можна вважати цілком доведеним. У процесі розроблення гіпотеза розгортається в систему, або ієрархію певних висловлювань, в яких кожен подальший елемент впливає з попереднього.

Таким чином, молоді дослідники мають усвідомити, що наукова гіпотеза – це науково обґрунтоване припущення, яке потребує подальшої теоретичної і експериментальної перевірки (передбачення того, як буде розвиватися досліджуваний процес чи явище). Висування гіпотези потребує різноманітних знань про досліджуваний об'єкт, і

лише тоді можна висунути припущення чи певне теоретичне уявлення, яке потрібно довести. Завдання дослідника, який розробляє гіпотезу, полягає, насамперед, в тому, щоб довести неочевидність об'єкта, що він вбачає в ньому такого, чого не помічають інші. Наукові істини завжди парадоксальні. Гіпотеза, будучи засобом переходу від старого знання до нового, неминуче вступає в протиріччя з наявними уявленнями. Відповідно, очевидні положення, що не вимагають доказів – не є гіпотезами.

Отже, мета дослідження (задум дослідження, науковий результат, який має бути отриманий під час дослідження) цілеспрямовує на вивчення предмета дослідження.

Завдання дослідження являє собою програму дослідницьких процесів, які відображають логіку наукового пошуку, конкретизують цілі з урахуванням предмета дослідження, наукові проблеми, що вивчаються. Предмет і завдання дослідження визначають вибір методів наукового пошуку. Це наступний блок курсу. Студенти мають засвоїти й оволодіти методами науково-педагогічних досліджень. *Методи науково-педагогічного дослідження* – це шляхи вивчення і засвоєння складних психолого-педагогічних процесів формування особистості, встановлення об'єктивних закономірностей процесів виховання і навчання; прийоми, процедури та операції емпіричного і теоретичного пізнання й вивчення явищ педагогічної дійсності; сукупність прийомів чи операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності, підпорядкованих вирішенню конкретної задачі. Методи досліджень у педагогіці поділяються на загальнонаукові та конкретно-наукові (теоретичні й емпіричні). Загальнонаукові: загальнотеоретичні методи (абстрагування та конкретизація, аналіз і синтез, порівняння, протиставлення, структурування, індукція та дедукція тощо), соціологічні (анкетування, інтерв'ю, експертні опитування, рейтинг тощо), соціально-психологічні (соціометрія, тестування, тренінг тощо), математичні (ранжування, шкалування, індексування, кореляція, факторний аналіз, кластерний аналіз тощо). До теоретичних методів, окрім того, належать: аналіз літератури, архівних джерел, документації та продуктів діяльності; аналіз поняттєво-термінологічної системи; аналогії, що побудовані на загальних фундаментальних законах діалектики для процесів різного походження; побудова гіпотез; прогнозування; моделювання.

Майбутні магістри вивчають емпіричні методи дослідження, які охоплюють спостереження; бесіди; опитувальні методи, педагогічний консиліум; вивчення й узагальнення масового та індивідуального педагогічного досвіду; педагогічний експеримент; науково-педагогічні

експедиції. Методи науково-педагогічних досліджень достатньою мірою описано у науковій літературі.

Важливе значення має безпосередня *організація дослідження*. Ураховуючи визначену загальну логіку побудови науково-педагогічного дослідження, майбутні дослідники мають усвідомити його поетапний характер. Наприклад, під час виконання магістерської роботи дослідження може охоплювати чотири етапи.

На першому етапі – аналітико-констатувальному – визначається проблемне поле дослідження, вивчається стан розробленості проблеми у вітчизняній та зарубіжній науці, аналізується філософська, соціологічна, культурологічна, психологічна, педагогічна література, обґрунтовуються методологічні підходи, формується категорійний апарат дослідження та головна його ідея (наприклад, готовність майбутніх учителів до виховної діяльності з учнями залежить від рівня сформованості культури особистісної взаємодії); вивчається досвід роботи у певній педагогічній сфері.

На другому етапі – аналітико-пошуковому – простежується реальний стан досліджуваної проблеми, визначаються критерії, показники (наприклад, готовності студентів вищих педагогічних навчальних закладів до організації виховної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах). Обґрунтовується авторська концепція: мета, завдання (наприклад, концептуальна модель підготовки майбутніх учителів до виховної взаємодії з учнями); здійснюється констатувальний етап експерименту; проектується модель досліджуваного явища, для прикладу, формуються компоненти культури особистісної взаємодії студентів вищих педагогічних навчальних закладів; планується формувальний етап експерименту. Розробляються експериментальні та діагностичні матеріали, навчально-методичне забезпечення.

На третьому етапі – дослідно-експериментальному – здійснюється формувальний етап експерименту (наприклад, з реалізації методики або технології підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів до проектувальної діяльності), перевіряється гіпотеза дослідження, відбувається збір експериментальних даних, удосконалюється відповідна методика, розробляється інноваційне навчально-методичне забезпечення.

На четвертому етапі – завершувально-узагальнюючому – здійснюється аналіз, систематизація, статистична обробка накопиченого емпіричного матеріалу; теоретичне узагальнення, інтерпретація та оформлення результатів дослідження. За результатами дослідження можуть бути видані навчальні посібники, методичні рекомендації, монографії, статті залежно від рівня дослідження. На цьому етапі визначаються перспективні напрями подальших досліджень із зазначеної проблеми.

Отже, у процесі вивчення курсу «Методологія і методи науково-педагогічного дослідження» у майбутніх магістрів відбувається перехід: у мотиваційній сфері – від парціальних нестійких, не зовсім усвідомлених уявлень про діяльність педагога-дослідника до глибокого розуміння спонукальних чинників, які дедалі стають більш диференційованими і набувають соціально-значущої спрямованості з одночасним усвідомленням сутності науково-педагогічної діяльності; у сфері науково-педагогічної компетентності спостерігається перехід від поверхових неусвідомлених розрізнених знань, умінь до високорозвиненого «ансамблю» методологічних, психолого-педагогічних знань та вмінь, які у комплексі набувають творчого розвивального спрямування; від засобів «навмання» до гнучкої варіативної системи дій у процесі науково-педагогічного дослідження. Простежено динаміку кількості студентів за рівнями сформованості методологічних знань: середній, достатній, високий – 32 %, 55 %, 13 %. Тобто значна частина студентів на достатньому і високому рівнях оволоділа основами методологічних знань та успішно їх реалізувала у процесі роботи над магістерським дослідженням.

Висновки. Таким чином, система науково-педагогічних знань майбутніх магістрів має включати ознаки методологічної культури педагога-дослідника: розуміння концептуального підґрунтя дослідження, усвідомлення педагогічного дослідження як ступеня сходження від абстрактного до конкретного, мати установку на перетворення педагогічної теорії в метод пізнавальної діяльності, сформовану потребу відтворювати педагогічну практику в категоріальній системі педагогіки, осягнення єдності та наступності педагогічного знання в його історичному розвитку, критичне ставлення до «самоочевидних» положень, аргументів повсякденної педагогічної свідомості, здійснення рефлексії власної пізнавальної діяльності, глибоке усвідомлення світоглядних, гуманістичних функцій педагогічного дослідження.

Список використаних джерел

1. Высшая школа в зеркале общественного мнения. – М. : Гос. комитет по народному образованию, 1989. – 180 с.
2. Гончаренко С. У. Педагогічні закони, закономірності, принципи. Сучасне тлумачення / С. У. Гончаренко. – Рівне : Волинські облоги, 2012. – 192 с.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

4. Краевский В. В. Методология педагогического исследования : пособие для педагога-исследователя / В. В. Краевский. – Самара : Изд-во СамГПИ, 1994. – 165 с.
5. Методологія наукової діяльності: навчальний посібник / за ред. професора Д. В. Чернілевського. – 2-е вид. доп. – Вінниця : Вид-во АМСКП, 2010. – 484 с.
6. Розвиток методологічної культури молодого дослідника у процесі його наукового становлення // Сталий розвиток проблеми і перспективи : зб. наук. праць / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во «Полісся», 2015. – С. 16–24.

References

1. Vysshaya shkola v zerkale obshchestvennogo mneniya (The higher school in the mirror of public opinion). – M. : Gos. komitet po narodnomu obrazovaniyu, 1989. – 180 p. *[in Russian]*
2. Honcharenko S. U. Pedagogichni zakony, zakonomirnosti, pryntsyipy. Suchasne tлумachennia / S. U. Honcharenko. – Pivne : Volynski oberehy, 2012. – 192 p. *[in Ukrainian]*
3. Entsyklopediia osvity / Akad. ped. nauk Ukrainy ; holovnyi red. V. H. Kremen (Encyclopedia of education). – K. : Yurinkom Inter, 2008. – 1040 p. *[in Ukrainian]*
4. Kraevskiy V. V. Metodologiya pedahohycheskoho yssledovaniya: posobyie dlia pedahoha-yssledovatel'ia (The methodology of pedagogical research: the manual for the pedagogue-researcher) / V. V. Kraevskiy. – Samara : Yzd-vo SamHPY, 1994. – 165 p. *[in Russian]*
5. Metodolohiia naukovoї diialnosti : navchalnyi posibnyk (The methodology of scientific activities: the manual) / za red. profesora D. V. Chernilevskoho. – 2-e vyd., dop. – Vinnytsia : Vyd-vo AMSKP, 2010. – 484 p. *[in Ukrainian]*
6. Rozvytok metodolohichnoi kultury molodoho doslidnyka u protsesi yoho naukovoho stanovlennia (The development of methodological culture in the young researcher in the process of his becoming) // Stalyi rozvytok problemy i perspektyvy : zb. nauk. prats / za red. O. A. Dubaseniuk. – Zhytomyr : Vyd-vo «Polissia», 2015. – P. 16–24. *[in Ukrainian]*

Александра Антоновна Дубасенюк
доктор педагогических наук, профессор
кафедра педагогики
Житомирский государственный
университет имени Ивана Франко
dubasenyuk@ukr.net

Дубасенюк А. А.
**ФОРМИРОВАНИЕ У БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ-
ИССЛЕДОВАТЕЛЕЙ СИСТЕМЫ МЕТОДОЛОГИЧЕСКИХ
ЗНАНИЙ**

Аннотация

В статье рассматривается роль науки и научной деятельности, которая сейчас превратилась в массовую, важность научных знаний, которыми должны овладеть будущие педагоги-исследователи в условиях магистратуры в процессе изучения курса «Методология и методы научно-педагогического исследования». Будущие магистры овладевают основами методологических знаний: осмысливают ключевые методологические категории и научный аппарат исследования, осознают необходимость логики построения научно-педагогического исследования, развивают способность внедрять приобретенные системные знания в процессе научно-педагогического поиска, выполняют творческие проекты и научно-исследовательские работы.

Ключевые слова: наука, научное познание, научно-педагогическое исследование, методологическая культура, методологические знания, организация исследования.

Alexandra Antonovna Dubasenyuk
Doctor Of Pedagogical Sciences,
Professor Of The Chair Of Pedagogy,
Zhitomir Ivan Franko State University, Ukraine
E-mail: dubasenyuk@ukr.net

Dubasenyuk A.
**THE FORMATION OF THE SYSTEM OF
METHODOLOGICAL KNOWLEDGE IN THE PROSPECTIVE
TEACHERS-RESEARCHERS**

Abstract

The article discusses the role of science and scientific activity that has now become a mass one, as well as the importance of scientific knowledge that the prospective teachers-researchers in magistrates in the process

of studying the course «The methodology and methods of pedagogical research» should acquire. The prospective acquire the fundamentals of the methodological knowledge: they reflect on the key methodological categories and scientific research apparatus; they recognize the need for constructing the logic of scientific-pedagogical research; they develop the ability to implement the acquired systematic knowledge in the process of scientific and pedagogical research; they implement the creative projects and research work.

Thus, the system of scientific-pedagogical knowledge of the prospective masters should include such indicators of methodological culture of the teacher-researcher: the understanding of the conceptual framework of the study; the awareness of the pedagogical research as the steps of ascending from the abstract to the concrete; having the psychological set as for the transformation of educational theory into a method of cognitive activity; the molded need to reproduce the pedagogical practice in the categorical system of pedagogy; the understanding of the unity and continuity of the pedagogical knowledge in its historical development; the critical attitude to «self-evident» propositions, arguments of everyday pedagogical consciousness; the realization of the reflection on their learning activities; the deep awareness of philosophical, humanistic functions of pedagogical research.

Keywords: *science, scientific knowledge, scientific-pedagogical research, methodological culture, methodological knowledge, research organization.*